

УДК 338.24.01

Саєнко О. В.

ІНФОРМАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІКА ТА ПЛАНУВАННЯ ВИРОБНИЦТВА»

Педагогічний або навчально-виховний процес – це спеціально організоване, детально розроблене та послідовно впроваджене формування та розвиток рис особистості майбутнього спеціаліста, відповідно до цілей, встановлених кваліфікаційною характеристикою. Мета педагогічного колективу навчального закладу в умовах реформування вищої освіти в Україні полягає в формуванні нової генерації високоосвічених фахівців, інтелектуально розвинених та творчо мислячих професіоналів. Одним із напрямів вдосконалення системи освіти є модернізація технології навчання. Сумлінна підготовка навчально-виховного процесу є основою успіху педагогічної творчості викладача. Успіх будь-якої діяльності багато в чому визначається її умовами. Серед сукупності показників умов навчання є умови інформаційного та методичного забезпечення навчання. За сучасних умов вже не йдеться тільки про кількісне забезпечення навчання джерелами інформаційного й методичного характеру. Актуальними стають їхні якісні характеристики [1].

Питання інформаційно-методичного забезпечення навчального процесу досліджували в своїх працях такі вчені, як Баловсяк Н., Козаков В. А., Носач І. В. Проте визначена проблеми потребують подальшого наукового дослідження.

Метою статті є розглядання основних прийомів та вмінь критично аналізувати наявні інформаційно-методичні матеріали, визначення відповідності їх сучасним економічним процесам і на цьому ґрунті розроблення власного дидактичного матеріалу, що є обов'язковим для повноцінної та якісної праці викладача економіки.

Сучасне суспільство характеризується динамізмом і фактором невизначеності, стрімким розвитком інформаційних і комунікаційних технологій, інноваційним характером виробництва, принциповою трансформацією багатьох професій, децентралізацією економічної відповідальності, посиленням ролі особистісного розвитку тощо. Інформаційні технології і засоби проникають у всі види професійної діяльності спеціалістів. Успішність професійної діяльності фахівця з комп'ютерної інженерії суттєво залежить від рівня його інформаційної культури, яка забезпечує уміння здобувати інформацію для розв'язання певної проблеми, аналізувати її, робити аргументовані висновки, застосовувати отримані результати для виявлення і розв'язання нових проблем [1].

Успіх будь-якої діяльності багато в чому визначається її умовами. Серед сукупності показників умов навчання (соціально-економічних, індивідуально-психологічних, просторово-часових тощо) найбільшою мірою вирізняються ті, від яких передусім залежить ефективність передання слухачеві знань, умінь, видів і засобів діяльності, тобто умови інформаційного та методичного забезпечення навчання. Тому вміння критично аналізувати наявні інформаційно-методичні матеріали, визначати відповідність їх до сучасних економічних процесів і на цьому ґрунті розробляти власний дидактичний матеріал є обов'язковим для повноцінної та якісної праці викладача економіки. Застосування сучасних засобів накопичення та обробки інформації як в процесі організації навчального процесу, так і в процесі самого навчання, є вимогою сьогодення економіці.

Термін «інформація» походить від латинського слова *informahion* й означає повідомлення про щось. Одним із видів інформації у вужчому розумінні є економічна інформація. Вона означає повідомлення, поширення економічних теорій, ідей із метою формування в людей певних уявлень про економіку та стимулювання відповідних практичних дій

на засадах економічного мислення як процесу пізнання й осмислення економічних явищ, засвоєння сучасного економічних понять у їхньому взаємозв'язку. Це інтелектуальна властивість людини осмислювати економічні явища, співвідносити економічні поняття з реальністю економічного життя суспільства і відповідно до цього будувати свою економічну поведінку [2].

Економіці завжди притаманна інформаційно-пізнавальна функція. Вона містить відомості про тенденції та перспективи економічного розвитку своєї держави та інших країн, висвітлює плюси й мінуси господарської практики й політики нашої країни, досягнення та досвід функціонування фірм, акціонерних товариств та інших організаційно-правових форм підприємництва. Матеріал дисципліни сприяє розширенню кругозору слухачів, умінню орієнтуватися в суспільно-політичному й економічному житті сучасного світу.

Майстерність викладача є тим вищою, чим краще він володіє усім багатоманіттям видів інформації й чим повніше використовує їхній внутрішній взаємозв'язок.

Для організації «навчання економіці через діяльність» викладач має вміти розробляти програми навчання і вести ці програми, користуючись набором методичних засобів та прийомів. Це робить викладача творцем, підвищує якість викладання, впливає на економічне мислення і поведінку студентів [3].

Логіка кожного навчального предмета повинна відображати зміст науки, оптимальну логіку викладання навчального матеріалу; напрямки практичного використання знань; проблемність викладання, реалізацію між предметних зв'язків тощо.

Систематична робота з добору матеріалу для вивчення економічної дисципліни втілюється насамперед у розробці навчальної програми курсу. Ці програми є обов'язковим документом, що використовується викладачами і студентами як база для вивчення даної дисципліни. У програмі формулюються мета і завдання вивчення навчальної дисципліни, подається її стисла характеристика, короткий зміст тем лекційного курсу, зміст практичних та семінарських занять, форми самостійної роботи і контролю знань, науково-методична література. Розробляється також сітка розподіл у навчальних годин за всіма видами робіт [4].

Викладач має дуже чітко усвідомлювати, що він розповідатиме, як розповідатиме, що студенти мають зробити, що вивчити, як закріпити і проконтролювати засвоєння матеріалу. Такий самоаналіз треба здійснювати постійно і намагатися подолати недоліки безпосередньо в ході навчального процесу.

Підготовка до викладання предмета «Економіка та планування виробництва» включає наступні етапи:

- обробка та накопичення вхідної інформації;
- розподіл навчальної інформації на навчальні елементи та встановлення їх структурних зв'язків;
- встановлення послідовності вивчення тем;
- вибір виду заняття;
- розробка методичних комплексів занять і дисципліни;
- репетиційна підготовка викладача.

Складання програми навчальної дисципліни слід розпочинати з дослідження основних нормативних документів, а саме Галузевого стандарту вищої освіти України у складі:

- освітньо-кваліфікаційної характеристики молодшого спеціаліста;
- освітньо-професійної програми підготовки молодшого спеціаліста.

Формою активізації методики навчання є модульний або блочно-модульний принцип побудови навчальних програм і навчального процесу в цілому. Модуль – це відносно самостійна частина навчального курсу, що містить одне або кілька близьких за змістом і фундаментальних за значенням понять (законів, принципів). Зміст модуля викладач у стислій формі пояснює на оглядово-установчій лекції на початку вивчення кожного

з них. Основна увага приділяється провідним ідеям змісту, формулюються завдання для самостійної роботи. На кожному занятті загальній дискусії передують письмова контрольна робота з теми, розв'язування проблемних задач, аналіз ігрових ситуацій [5].

До навчально-методичного комплексу насамперед входить підручник. Він є найважливішим джерелом знань для тих, хто навчається. Детальне вивчення підручників (навчальних посібників), якими користуються студенти з даної дисципліни, дає змогу викладачу ознайомитися з об'ємом та основним змістом навчальної інформації та вдосконалити зміст навчальної програми дисципліни. Особливу увагу викладачу слід приділити визначенням, термінам, формулюванню основних положень, буквеним означенням, з метою використання їх по можливості без суттєвих змін при викладанні. Завдяки такому аналізу, викладач пропонує студентам з кожної теми курсу конкретні сторінки, абзаци, строки підручника, що сприяє підвищенню якості самостійної роботи студентів.

Лекція це система передачі інформації для формування економічних знань, економічного мислення і поведінки в реальному житті. Також це форми організації навчання і форми передачі навчальної інформації. Методика проведення лекцій складається з підготовки заняття як складової навчального курсу, розробки системи контролю за якістю навчального матеріалу, а також самоконтролю і контролю за якістю викладання з боку навчальної частини закладу освіти.

Готуючись до заняття викладач економіки аналізує зміст матеріалу, виділяє головне та другорядне, формулює головну тезу. Теза має бути чітко, однозначно сформульована, не містити в собі двозначностей та залишатись незмінною весь час її доказу. Для доказу обираються аргументи, правдивість яких не викликає в студентів сумнівів.

Розробка структури заняття — це форма творчої методичної майстерності. Викладач завжди готується до лекції, розробляє конспект, виділяє опорний матеріал, враховує міжпредметні зв'язки, можливі запитання студентів, тренує своє ораторське мистецтво [6].

Для закріплення знань вкінці кожної теми необхідно дати комплекс основних питань з даної теми, навчальні завдання і тести. Крім того, викладач в кінці теми формулює основні положення і висновки, наводить приклади з повсякденного життя, різні розрахунки тощо.

При підготовці лекційних занять з економіки для фахівців з інформаційних технологій пропонується використання конспектів – схем. Конспект-схема – це своєрідна координатна сітка, для студента, яка дозволяє, використовуючи одну методичну основу, варіювати обсяг і характер навчального матеріалу. Конспекти-схеми відображують логіку навчального предмета, тобто послідовність змісту, порядок вивчення, зв'язки елементів і частин курсу. Правильно розроблені конспекти-схеми встановлюють також зв'язок курсу з іншими предметами. Вони дозволяють активізувати не лише слухові, а й зорові аналізатори слухачів, формувати певні логічні образи, що стають міцною основою формування професійних знань.

Під час самостійної роботи студента конспект-схема й методичні вказівки з відповідної теми є орієнтиром у роботі з підручником та спеціальною літературою. Викладач використовує опорний конспект при викладанні нового матеріалу. Студенти спочатку здійснюють конспектування, імітуючи запропоновані схеми. Поступово у них формується власне бачення та сприйняття нового матеріалу, вони використовують вже власні схеми [7].

Коли студент розпочинає самостійне складання опорних схем – це вже результат діяльності його розуму, його власне економічне мислення. Це перший крок до формування міцних професійних навичок.

Якщо засвоєння теоретичних знань проходить на лекціях, то досвід мислення та соціального спілкування не може формуватися традиційним інформаційно-ілюстративним типом навчання. Для цього потрібні специфічні форми взаємодії викладачів та студентів – проблемні та імітаційно-ігрові форми навчання. Якщо виходити з відомого принципу «знати, щоб навчитися робити», то практичні й семінарські заняття є найважливішими. Крім того,

семінарські заняття зближують викладача і студента, згуртовують студентський колектив, виховують демократичний стиль спілкування. Добре організований семінар, його інформаційно-методичне забезпечення, не тільки закріплює знання та вміння студентів, а й розвиває в них творчі здібності, вміння слухати, приймати рішення.

Підготовка до проведення семінарських та практичних занять вимагає розробки багатоваріантних рівнозначних за складністю проблемних завдань та практичних ситуацій, а також опрацювання їх викладачем, розв'язання та оцінки отриманих результатів.

До підбору навчального матеріалу та розробки умов практичних завдань доцільно залучати студентів, а результати виконаної роботи відповідно оцінювати. Таким чином забезпечується взаємний процес інформаційного обміну між студентом і викладачем, студент вже є співавтором та активним учасником навчального процесу. Навчання – це самоосвіта, яка ґрунтується на самостійній роботі студентів. Уся педагогічна і методична майстерність полягає в створенні оптимальних умов для такої роботи [8].

У практиці викладання економічних дисциплін застосовуються такі форми самостійної діяльності студентів: робота з матеріалом підручника; реферування проблемних ситуацій; робота з конспектом-схемою, розробленим викладачем, аналіз виробничих ситуацій; виконання індивідуальних завдань; розв'язування задач; виступ з рефератом на лекції або семінарі; у навчально-виробничі гри. Для організації самостійної роботи використовується така методична інформація: робоча програма, методичні вказівки, конспекти-схеми лекцій, методичні вказівки до практичних занять [7].

Традиційні форми самостійної роботи також можуть бути об'єктом модернізації. Так, робота з конспектом лекції доповнюється аналізом конспекту-схеми викладача або підготовкою такого конспекту студентами. Під час роботи з розрахунковими формулами студенти отримують завдання на складання схеми взаємозв'язків основних показників тощо. В цьому плані дуже важливо визначити співвідношення між аудиторною та поза аудиторною самостійною роботою, розробити відповідні метод рекомендації, що потребує і спеціального методичного забезпечення навчального процесу.

Серед нетрадиційних форм самостійної роботи студентів можна виділити реферат як форму викладення змісту однієї проблеми (однієї книги) або аналізу змісту кількох досліджень з однієї проблеми.

Тільки комп'ютерна технологія дає можливість перейти від «натаскування середнячків» до індивідуалізації процесу навчання, об'єктивного вимірювання результатів і складності виконаної студентом роботи тощо.

ВИСНОВКИ

Інформаційно-методичне забезпечення викладання економічних дисциплін якісно змінює зміст та способи здійснення навчального процесу, засоби демонстрації, опрацювання та діагностики знань і умінь студентів. Інформаційні технології та засоби автоматизованої обробки інформації дозволяють ефективно використовувати час та забезпечують повноцінне наповнення навчального процесу.

Запропонована опорно-інформаційна схема дає змогу визначати вузлові елементи інформації, є базою для варіаційних завдань студентам, сприяє забезпеченню системності знань.

Рекомендована методика розробки навчальної програми курсу дисципліни передбачає наступну послідовність її створення:

- обробка та накопичення вхідної інформації;
- розподіл навчальної інформації на навчальні елементи та встановлення їх структурних зв'язків;
- встановлення послідовності вивчення тем;

- вибір виду заняття;
- структурування програми за модулем.

Завдяки інформаційно-методичному забезпеченню практичних занять студенти одержують багатоваріантні завдання практично-проблемного характеру, рівнозначні за ступенем складності, усі практичні завдання обраховуються викладачем в процесі розробки методичних рекомендацій, що виключає помилки, неточності або протиріччя у постановці задач.

Підбір навчального матеріалу дозволяє поступово нарощувати складність проблем, що вирішуються, а у сукупності – комплексно узагальнювати теоретичні знання і формувати системні навички з вивчених тем.

Викладач отримує можливість обґрунтовано оцінювати рівень знань і практичних навичок студента за результатами виконання різноманітних завдань.

Впровадження досвіду з інформаційно-методичного забезпечення викладання економічних дисциплін в практику допоможе викладачам оволодіти системою підходів до оптимального вирішення різноманітних педагогічних ситуацій. Це дозволить навчитися діяти не за сталими рецептами, а приймати науково обґрунтовані, системно проаналізовані, логічні та оптимальні рішення. Ця методика сприяє викладачам застосовувати ЕОМ в навчальному процесі, бо ніякі інші напрямлення дидактики не дають змогу використовувати значні об'єми вхідної інформації при підготовці лекцій, семінарів, практичних робіт тощо.

Однак, освіта ніколи не буває завершеною. Процес мого вдосконалення інформаційного забезпечення викладання економічних дисциплін передбачає:

- постійний аналіз сприйняття навчального матеріалу і готовності студентів впроваджувати в життя його основні принципи;
- оцінювання індивідуальних запитів і вдосконалення методів підготовки студентів до сприйняття економічної інформації;
- забезпечення студентів базовою інформацією, з цією метою розмістити навчально-методичний комплекс з дисципліни «Економіка та управління виробництвом» в електронній бібліотеці коледжу;
- вдосконалення зворотнього зв'язку зі студентами й оцінювання їх шляхом постановки запитань та вправ на запам'ятовування інформації та закріплення засвоєних вмінь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Баловсяк Н. Інформаційна компетентність фахівця / Н. Баловсяк // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2004. – № 5. – С. 21.
2. Аксьонова О. В. Методика викладання економіки: навчальний посібник / О. В. Аксьонова // Видавництво КНЕУ. – Київ, 1998. – 280 с.
3. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании. Авторская версия / И. А. Зимняя. – М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 42 с.
4. Ковальчук В. Б. Педагогічні умови формування професійного мислення у майбутніх спеціалістів економічного профілю // Модернізація освіти: пошуки, проблеми, перспективи : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (22–25 травня 2006 р.). – Київ – Переяслав-Хмельницький, 2006. – С. 245–247.
5. Ковальчук Г. О. Активізація навчання в економічній освіті : навч. посіб. / Г. О. Ковальчук. – Вид. 2-ге, доп. – К. : КНЕУ, 2003. – 298 с.
6. Носач І. В. Сформованість готовності до використання професійних знань умінь та навичок у діяльності майбутніх економістів / І. В. Носач // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. – 2007. – Вип. 6 (16). – С. 142–147.
7. Козаков В. А. Самостійна праця студентів та її інформаційно-методичне забезпечення / В. А. Козаков. – Київ : Вища школа, 1990. – 112 с.
8. Носач І. В. Формування професійних умінь і навичок майбутніх економістів в процесі вивчення інтегративних фахових дисциплін / І. В. Носач // Наукові дослідження – теорія та експеримент 2008 : Міжнар. наук.-практ. конф., 19–21 трав. 2008 р. : тези допов. – Полтава : Інтерграфіка, 2008. – Т. 6. – С. 103–106.